

Solymosi Alpár

Isten lelke Tordán¹

„...és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét. Így lón az ember élő lélekké...” (1Móz 2, 7b)

„...mert sohasem ember akaratából származott a próféta szó, hanem a Szent Lélektől indítatva szólottak az Istennek szent emberei.” (2Pét 1,21)

Vallásszabadság ünnepét megszentelő gyülekezet, kedves testvéreim! Mindig csodálattal tölt el a hivatásos előadóművészek fellépés előtti szellemi-lelki hangolódása... Igen, arra a néhány percre gondolok, ami elengedhetetlen része a mű életre keltésének.

A hivatásos művész ugyanis, miután már előzetesen minden külső tényezővel számolt – behangolta a hangszerét, megigazította a zakóját, megrázta karóráját, megköszörülte a torkát, kilazította a szorongástól megfeszült izmait – szó nélkül, pusztán csak tekintetével, kiállásával alkotó csendet kér. Ez a néhány másodperc az alkotó szellem behívásának az ideje abba az élettérbe, ahol a mű újra megelevenedik. Ez az a néhány pillanat, amikor a teremben úrrá lesz az ünnepi csend, és a művész a látszólag semmibe révedő tekintetével a teremben addigra meghonosodott csendben mintha valamit keresne: keresi azt a pillanatot, azt a láthatatlan pontot, amelyből kiindulhat a mű, megszólalhat az előadás, a produkció. Az olykor nyugtató, máskor meg feszült csend által egyben a mű belső világába hív, szólít bennünket is az előadó. A beavatás pillanatai ezek! A hivatásos művészeknél csak ezen jelentéktelennek tűnő pillanat után szólalhat meg az alkotás, lett legyen az vers vagy próza, egy dal vagy hangszerjáték.

Mint ahogyan az előadóművészet nélkülözhetetlen eleme az átszellemülés, a múzsa megszólításának néhány pillanata, úgy a vallásos életünk nélkülözhetetlen része a Lélek megszólítása. Úgy érzem, hogy ma, 2016. január 13-án mi is szellemi/lelki hangolódásra, megelevenedésre jöttünk a vallásszabadság örökösseiként Tordára. Az újévi istentiszteleteket követően ma kiléptünk gyülekezete-

¹ Elhangzott Tordán a vallásszabadság napján, 2016. január 13-án.

inkből, és eljöttünk a forrásvidékre. Az ünnepség során keressük azt az ihletett ünnepi órát, amelynek eszmeisége erőt és lelkeséget ad majd az egész éves egyházi teendőink végzéséhez.

Nemcsak az előadóművészet elengedhetetlen eseménye a Végtelenhez, a Szellemi Erőhöz való csatlakozás. A Lélek-hívásnak a pillanata jellemzi a vallásos ember életét is. Mindennemű nagyobb munkálat vagy esemény, utazás előtt megszólítjuk a Gondviselőt: „Én Istenem, segíts meg!” Avagy elrebegjük az Isten nevében kezdem el, Ő segítsen kegyelmével... kezdetű röpke imát.

A gyöngyhalász is mély levegőt vesz, mielőtt alámerülne a mélybe, gyöngy-kagyló és az abban rejlő igazgyöngy után kutatni.

Az év kezdetén itt, Tordán, és Kolozsvárott, amikor felhangzik a 16. századi vallásbéke műremeke, a tordai országgyűlés határozata, hangolódunk. A vallás-szabadság törvényének kihirdetése emlékünnepén keressük azt a hitelményt, azt a mély levegővételre alkalmas pillanatot, amely lendületet adhat az egyetemes egyházi életünkben a szolgálathoz, a gyöngyhalászathoz.

Tulajdonképpen ez a „szent” lélegzetvételnyi idő része a katartikus élmény-kereséseinknek, így az istentiszteleti életünknek is. Jelképesen szólva: mi ma, itt, a tordai unitáriusok örökében, Lelket veszünk! Istennek megelevenítő leheletére várunk, mert ezen ünnepi lélegzetvétel nélkül igencsak erőtlenek volnánk.

Gál Endre csíkszeredai származású közírótól, tanártól származik a gondolat, miszerint:

„A léleknek nincs ruhája, / Csak leheletbe öltözik, / Hogy keljen szóra belőle / A szabaduló gondolat.”

Isten mindig a szabadító gondolatot, a szabadság gondolatát élesztgeti, kelti szóra az emberben. Ez a vallási türelmetlenségtől szabaduló gondolat kelt szóra 1568. január 6–13. között itt, Tordán, a központi templomban.

Ugyancsak Gál Endrénél olvastam, hogy: „A lelkünk lelke képtelenségnek tűnő költői túlzás, mégis nyomon követhető a magyar költői nyelvben. Jelentése kétszeres, még erősebb, még hangsúlyozottabb.”

Reményik Sándor is él ezzel a lélek mélységét célzó költői képpel a *Jelek* című versében, amikor a barátjához így szól:

„...senki sem jutott
Lelkem lelkéhez Nálad közelebb.
De amit adtam Neked: csak jelek.
Ember embernek adhat egyebet?
S a jelek mögött egy egész világ van,

Mindentől elrekesztve, önmagában”²

A lelkünk lelke összetett költői szóképhez hasonlatos az egyik legkorábbi nyelvemlékünk, az Ómagyar Mária-siralom ötödik szakaszából ismeretes „világnak világa, virágnak virága” költői kép Harmadik példaként, a hangsúlyozás szándékát igazolandó, az üzenet mélységét aláhúzó, az első nyelvemlékünk, a III. Béla király idejéből fennmaradt Halotti beszéd megfogalmazását emelném ki. A Halotti beszéd őrzi a „halálnak halálával halsz” töisméltéses szerkezetében megfogalmazott paradoxont: „Bizony, amely napon eszel azon gyümölcsből, halálnak halálával halsz!”³

A lelkünk lelke szókép ismerete gondolkodásra, elmélkedésre készítet. A paradoxonnak tűnő költői túlzás ugyanis felhívja a figyelmünket a lelkünk rétegelt-ségére, és egyben arra is, hogy a lélek teljessége csakis egy isteni dimenzió behívásával valósulhat meg.

A „lelkünk lelke” egyrészt a teremtéstörténethez kötődő hitünket juttatja kifejezésre, miszerint az isteni képmásra teremtett ember csakis az Isten lelke által nyerhet teljes, egész életet. Való igaz: az embernek van lelke, csak hogy egyáltalán nem mindegy, hogy ebben a lélekben, a lélek kamráiban milyen nagyobb hatóerő, milyen nagybetűs Lélek lakozik. Károli Gáspár fordításának teremtéstörténete szerint az Isten megelevenítő leheletétől lett az ember élő lélekké (!), és nem élőlényé, mint ahogyan az újfordítású Bibliában olvassuk. Isten-gyermeki mi voltunkhoz az élő lélek közelebb áll, mint az, amit az élőlény meghatározása takar, mely vegetálást, pangó létet sugall.

A lelkünk lelke másrészt szól az ihletettségről is, arról, hogy az isteni lélek néha prófétálásra élesíti az embert. Pál apostol ezt így fogalmazza meg a Péter apostolhoz írott levelében: „soha nem az emberektől származott a prófécia, hanem a Szentlélektől indítatva szólaltak meg az Istentől küldött emberek.” (2Pét 1,21) Amennyiben az isteni szikra, a keresztény teológia szerint a Szentlélek ereje lel otthonra a küldetéstudattal élő ember bensőjében, úgy megszólalhat a prófécia. A küldött kisugárzása és igazságszeretete így már sokkal erősebb, határozottabb, józanabb szinten mutat irányt környezetének.

A vallás világában önmagában nagyon kiszolgáltatott, sebezhető és törékeny az emberi lélek. Egyfajta ős-üresség, vákuum, jellemzi az ember lelki világát. Az ember lelke nagyon kiszolgáltatott, törékeny, sebezhető. Ugyanakkor nagyon

² Reményik Sándor: *Jelek*. <http://mek.niif.hu/01000/01052/html/vers0504.htm> (letöltve: 2016. január 3.)

³ Halotti beszéd és könyörgés. Pais Dezső olvasata (letöltve: 2016. január 5.)

sok múlik az ember szabad akaratán és lelki éberségén, hogy milyen nagybetűs Léleknek ad helyet legféltettebb, legintimebb bensőjében.

Az ember lelke olyan, mint egy újonnan elkészített hangszer, amelyen még nem játszottak. A hangszer a mester lelkes játéka által nyeri el szépséges és érett hangját. Azonban, mielőtt egy hangszer avatott kézbe kerülne, sok megpróbáltatásnak van kitéve: először a készítője veszi kézbe, majd a szállító, aki egy üzletbe viszi. Az üzletben sokan kipróbálják: sokan próbálgatják hangját, megeshet, hogy egy kíváncsi, avatatlan gyerek kezdi tépni a húrokat rajta... Mint ahogy a hangszernek, úgy az emberi léleknek is időre van szüksége, mielőtt az igazi hangszínét, hangzásvilágát elnyerné.

Reményik Sándor egyszer elkeseredettségében így vallott: „egyre romlik/ A lelkem: Isten hangszere.”⁴ Vigyázzunk hát erre a hangszerrel!

Ahhoz, hogy az ember lelkéből jó lelkiség fakadjon, Isten Lelkét kell bevonzza bensőjébe. A Biblia történeteiből ismerjük, hogy tulajdonképpen minden ember lelke megpróbáltatik, mielőtt betelne: Lukács evangéliumában Jézus épp a „Lélek indíttatására” tölt negyven napot a pusztában. Az ő lelkének betöltésére a Kísértő pályázik, sikertelenül. Egy másik történetben, Márk evangéliumában, Jézus kiűzi a fiatalemberből a néma lelket, mely gyermekkorra óta tanyát vert a lelkében, és gyötörte az ifjút. Jézus felszabadítja a fiatalembert a lelki görcsök elképesztő állapotából, hogy a lelke újra meg tudjon nyílni, szólalni, és ezáltal örvendezni.

Kedves Testvéreim! A lelkünk lelkének helyére ma is pályázik a gonoszság. A világ korszellemé, a lelki életet tönkre tevő néma lélek ma is megpróbálja betölteni sokunk lelkének üres kamráit. Nem hiába figyelmeztet a dalban Bródy János és Koncz Zsuzsa:

„Ne hagyj, hogy lelked mérgezzék a hazug előítéletek!
Ne hagyj, hogy korlátok közé szorítsák szabad szellemed!
Kölcsey és Vörösmarty nyelvén szól az éneked.
A nagyvilágon e kívül nincs máshol helyed!...
Ne törődj vele, hogy mit mondanak,
az vagy, aminek tartod magad,
Akkor is, ha szembefúj a szél!...
Ne feledd el, hogy szabadnak születted!”

Lelki életterünk betöltésére törekszik a világi lelkelet. De milyen lelket kínál ez a világ? A 21. századi gazdaság- és hatalomgyakorlati kor a félelemmel akarja

⁴ Reményik Sándor: *Megromlott hangszer*. <http://mek.oszk.hu/01000/01052/html/vers07.htm#27> (letöltve: 2016. január 6.)

betölteni a lelket. A félelem lelkülete ma sokak számára jól kifizetődő gazdasági ágazat. Az életünk egyik legköltségesebb szelete az egyéni- és a közbiztonság megszervezése, biztosítása lett. Milyen könnyű elültetni, meghonosítani az emberek lelkében a félelem lelkét.

A félelem lelke azonban nem Istentől származik! Nem Ő hozza ránk a rettegést, a bajt, hanem a gonosz lélek által vezérelt ember háborút szító magatartása. A félelmet a világhódító szándék, a kizsákmányoló akarat honosítja meg a földön. A gátlástalan hatalomgyakorlók nem messze tőlünk, Verespatakon, az aranyat szeretnék minden áron! Sok helyen a termőföldre pályáznak, hogy génmanipulált növényáradatból húzzanak hasznot! Máshol meg a kőolajat, a földgázt, az erdőt vagy éppen az édesvíz-készletünk kizsákmányolását célozzák meg... Gyakran már ezzel sem elégszik meg a gonosz lélek, hanem az emberi lelket is ellopna, kifosztaná!

A lélekszámban megfogyatkozott kis népeknek, közösségeknek a történelmét, a jelképeit, az egészséges önazonosságtudatát, az íróit, az ereklyéit, az ősi kincseit kezdi ki a gonoszság szelleme, és helyette odadobja az univerzalizmus, a kozmopolitizmus felhívított világát. Ezzel töltsd fel a lelket! A szekularizáció, az elvilágiasodás korszelleme, mely kísérti a mai ember lelkét, kétféleképpen próbál helyet készíteni az emberi lélek bugyraiban:

A korszellem egyrészt megpróbálja relativizálni, feloldani az ősi rendet és értékvilágot: kétségbe vonja az erkölcsi irányvonalainkat, a család- és nemzeteszmény egyszerű tisztaságát, a jól működő hagyományokat. Másrészt ez a korszellem, amely be akar fészkelődni az ember lelkébe, a destruktív, romboló kételkedés, a negatív szkepticizmus hangján szólít meg, és kezdi ki az önbizalmat, az önazonosságtudatot, az Isten és hazaszeretetet lelkiségét. Kell ez neked?- kérdezi az elbizonytalanítás hangján.

Az elnéptelenedéssel, mely sajnos sok erdélyi vidéket jellemez, vajon együtt fog járni az ellélektelenedés is? Azt tapasztalom, hogy sokszor olyanok az emberi lelkek, mint a felhagyott, kifosztott, üres házak. Vigyázzunk hát lelkünk lelkére, mert „Nem a félelemnek lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét” – olvassuk a Pál apostol Timóteushoz írott levelében.

Erdély földjén Dávid Ferenc honosította meg az emberek lelkében ezt az evangéliumi tudatot. A lélek döntésén, a közösség szabad elhatározásán és valósággyakorlati igényén áll, hogy milyen Léleknek adunk helyet az életünkben. A szabad vallásgyakorlaton múlik, hogy ki-ki milyen spirituális megközelítéssel, milyen Lélektől vezérelt lélekkel imádkozik Istenhez. Dávid Ferenc, akinek törvényjavaslatát kihirdette a 16. századi erdélyi országgyűlés, nem csak egyszerűen nagynevű reformátor. Nem! Dávid Ferenc az erdélyi magyar istenkereső nem-

zetnek a prófétája, akinek lelkét nem tudta ellopni a Kísértő. Hangosan és bátran gondolkodott azzal a szabad, szerető és józan lélekkel, amelyet Isten a mindenkori keresztényeknek ad. Lelkében nemcsak a reformáció szellemének újszerű gondolatai forrottak és érlelődtek teológiai felismerésekké, hanem a 16. századi mély, vallásos útkeresései során Dávid Ferenc a felszínre hozta mindazon elhallgattatott, szabad lélektől vezérelt elődök gondolatait, lelki gyöngyszemeit is, akik az egyistenhitet ugyanazzal a szenvedéllyel keresték és élték meg egykoron, mint ő maga, az Isten küldötte.

Dávid Ferenc lelkének lelkében Arius, Sabelius, Miguel Serveto, Rotterdami Erasmus, Laelius Socinus tanai is visszhangoznak. Ez a fajta józan lelkeség, szellemiség elegyedik az erdélyi magyar néplélek tisztaságával, egyistenhitre való érzékenységével, és ez a lélek tölti el Dávid Ferencet és készíti prófétálásra.

„...és lehellette vala az ő orrába az életnek lehelletét. Így lőn az ember élő lélekké” – olvassuk a Károli-fordításban.

Minden új kezdet, így az idej, a 2016-os új év is magában hordja az új teremtés lehetőségét. Nem csoda tehát, hogy ilyenkor év kezdetén magával ragad a teremtéstörténet üzenetvilága: itt állunk az új év kapujában, tiszta szívvel és lélekkel itt állunk a tordai templomban és lelki szemeinket a Teremtő felé fordítjuk. Isten teremtett világa és így benne mi, emberek is állandó változáson megyünk keresztül. Életünk az örök metamorfózis, átalakulás. Isten nélkül azonban nem jó irányú, helyesebben nem következik be a teljes megújulás, az élő lélekké való elevenedés.

Érezzük, hogy az Ő lehelete, testet megelevenítő lelke nélkül névtelenség, anonimitás volna a sorsunk. Az Ő sugallata nélkül az ember csak „valami” a teremtett világ megannyi teremtménye között. Isten nélkül a létezésnek egy olyan személytelen masszája az ember, amely képlékeny, és bármikor tovább formálható, torzítható. A teremtői lehelet nélkül az embert a mindenkori történelmi, társadalmi és természeti környezete azzá gyúrhatja, amivé akarja.

A tordai templom. és egyáltalán a város 16. századi szelleme, a Teremtő lehelletére, a próféciára készítő Szentlélek erejére figyelmeztet. Nyissuk meg bensőnket Őelőtte, hogy az Ő lelke leljen otthonra mibennünk! Az Ő lelke vezéreljen, ihlessen, miképpen irányt mutatott Dávid Ferencnek és János Zsigmond fejedelemnek is abban az időben. Ő mindenkoron a szabadság lelkét adja! Vedd hát ezt a lelket, a vallásszabadság lehelletét, amelynek forrása, Torda, ihlet és kötelez!

Az eretnekség megvetettségéből 1568. január 13-án örökre felemelte Isten a józanság, a szeretet és a erő lelkétől fűtött kicsiny unitárius nyáját. A „valamik” világi megvetettségéből ma is „valakik” közé akar emelni bennünket. Ezidáig

már többször is sikerült a teremtő és gondviselő Istennek valakiké formálni az unitáriusokat is: Brassai Sámuel, Bölöni Farkas Sándor, Berde Mózsza, Orbán Balázs, Jakab Elek, Bartók Béla, és folytathatnánk. Az ő lelkük lelkében lakozott az Isten! Törekedjünk mi is megmaradni az ő Lelkének közelében, „mert ahol az ő lelke, ott a szabadság!” (2 Kor 3,17) Unitárius istentiszteleti életünket mindenkoron jellemezze az Isten lelkére való hangolódás. Mint amilyen alapot keres a művész a mű megszólaltatásának alapjául az összpontosítás, az ihletettség, az átélés pillanatában, úgy keressük meg mi is ezen ünnepi órában az Istennek azt felszabadító lelkét, amellyel megelevenítette egykoron, és ma is megelevenítheti a szabad erdélyi vallásos lelkiségünket. Hálát adok a jó Istennek, hogy unitáriusokként az Ő lelkének erejével folyamatosan valakiké formál. Bízgat, hogy legyünk azok, akik hiszünk a tordai vallásszabadság örökségében, olyasvalakik, akik mindig igyekszünk hozzátenni egy keveset a ránk bízott drága kincshez a bennünk lakozó Szentlélek ereje által. Ámen.